

דף הרחבות – נתינה

1. וכבר נראה ממה שהקדמנו, כי כוונת כל מטיב לזולתו מבני אדם הוא לתועלת עצמו תחילה, ולקנות קישוט נאה לעולם הזה או לעולם הבא או לדחות צער מעל נפשו או לתקנת ממונו. ואין כל זה מונע משבחם והודאתם (של אותם המטיבים), מיראה ומאהבה אותם ומהשייב להם גמולם, אף על פי שהטובה היא שאולה בידם, והם מוכרחים להיטיב בה, כאשר זכרנו, וטובתם אינה תמידית ולא נדיבותם נמשכת, וחסידותם מעורבת עם כוונת תועלת נפשם או לדחות ההיזק ממנה.
(רבנו בחי" אבן פקודה¹, חובות הלבבות, שער עבודת הא-לוהים, פתיחה)
2. תני רבי יהושע: יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית. שכן רות אומרת לנעמי "שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז", "אשר עשה עמי" אין כתיב כאן אלא "אשר עשיתי עמו". אמרה לה: הרבה פעולות וטובות עשיתי עמו היום בשביל פרוסה שנתן לי.
(ויקרא רבה לד, ח)
3. במהלך 20 השנים האחרונות כתבו חוקרים רבים על התועלות או הגמולים שמתנדבים עשויים להפיק מהתנדבותם ועל ההתנדבות כעל עסקה של עלות-תועלת. על פי התיאוריות האלה, מתנדבים לא יתחייבו בדרך כלל לסיוע לאחרים אלא אם כן הם גם עוזרים לעצמם בדרך כלשהי באותה עת. האם התפיסה הזו, של "ההתנדבות כאנוכיות", מתנגשת עם תפיסת "ההתנדבות כזולתנות"? לא בהכרח. יש חוקרים הסבורים שאין סתירה בפעולתם המשותפת של הזולתנות והאנוכיות כמתן מוטיבציה למתנדבים, כי אפילו כשמתנדבים פועלים מתוך "זולתנות" הם מפיקים מכך איזו שהיא תועלת – אפילו נפשית – כגון תחושה טובה שנובעת מהדיעה שהם עושים מעשה טוב.
(ברנדה נידל-שמעוני, עידוד מעורבות והתנדבות של אזרחים, עמ' 26)
4. ביאור דבר זה ההפרש שיש בין גמילות חסדים ובין צדקה, כי גמילות חסדים הוא מצד הנותן שהוא עושה טוב בין שמבקש המקבל ובין שאין מבקש, אבל הצדקה הפך זה, כי מפני שהמקבל צריך לכך נותן לו מפני דחקו, ודבר זה מצד המקבל ואף שאינו מבקש הרי כאלו מבקש שידוע דוחקו וצריך לקבל.
(מהר"ל², נתיב גמילות חסדים פרק ב)

¹ רבי בְּחַיִּי בן יוסף אֲבֵן פְּקוּדָה (ספרד, 1120-1050) היה רב ופילוסוף יהודי, מחבר חובות הלבבות, הוגה דעות ודיין יהודי שגדל וחי בעיר סרגוסה שבספרד המוסלמית בתור הזהב של יהדות ספרד.
² רבי יהודה ליווא בן בצלאל (נולד בפולין ב-1520, נפטר בפראג ב-1609), המוכר בכינויו מהר"ל (מורנו הגדול רבי ליווא) מפראג היה רב, פוסק הלכה, מקובל והוגה דעות דתי יהודי, מגדולי ישראל הבולטים בתחילת העת החדשה.

5. בסדנאות למתנדבים ולעובדים בשכר בעמותות, שהתקיימו במשך עשר השנים האחרונות, העלו המשתתפים סיבות רבות לכך שבני-אדם מתנדבים; ביניהן: הרצון לרכוש ידידים, להשפיע בעניין החשוב לאותו אדם, להרגיש מועיל, ללמוד או לפתח מיומנויות, או לענות על בקשה של חבר. סקר על ההתנהגות והעמדות הפילנתרופיות בישראל הניב תשובות נוספות, כגון: "מאפשר למתנדבים לבטא את עצמם", "מחזק את ההערכה העצמית של המתנדב", "מחזק את תחושת ההשתייכות לקהילה", "יוצר ידידות" וגם "מאפשר למתנדב ליצור קשרים עם מוסדות וארגונים". (ברנדה נידל-שמעוני, שם, עמ' 30)

6. אחר כך אמר, שהמעלות לא יושגו לפי שעור גודל המעשה, אלא לפי רוב מספר המעשה. וזה, שהמעלות אמנם יושגו בכפול מעשי הטוב פעמים רבות, ובזה יושג קנין, לא בשיעשה האדם מעשה אחד גדול ממעשי הטוב, שבזה לבדו לא יושג קנין. משל זה, שהאדם אם יתן למי שראוי אלף דינר, בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר, ויתן כל דינר מהם על צד הנדיבות, לפי שזה יכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים, ויושג קנין חזק, וזה פעם אחת בלבד התעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה טוב, ואחר כן פסקה מזה. (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות ג טו)

7. הרעיון הצפון בזה הוא להוציא מלב בני אדם את הטעות לחשוב שהעניות היא רק רע בעולם, ושאינו אלא חסרון מוחלט שאין עמו טוב, באשר אין העניים פועלים מאומה לטובת החברה והם רק נהנים ממנה, ובאופן כזה אין להם שום משפט חיובי כי אם נדיבות יתרה (...)

וכן הוא במדות העניות, ודאי כמה מדות טובות נמשכות ממנה: הטבת המדות האנושיות וריכוך קושי הלב, ועצם נטיית ההתנדבות והשתתף בצעריו של חבירו, וההוצאה אל הפועל אהבת הטוב והחסד, שהם תכונות יקרות, שמכתירות את הנפש האנושית לעילוי יקר מאד, בהיותן מצורפות אל עמרת השכל וההשגה האמתית, והם באים לצאת בפעלם רק ע"י מציאות העניות. וכאלה טובות רבות בלתי ידועות לנו, עד שהעניים בעניותם הם גם כן נוטלים חלק בעבודה האנושית הכללית, להביאו לתכליתו המאושרת כמו כל העובדים כולם (...)

אבל השרשת העיקר הוא שאין במעשה ד' חסרון, ומדת העניות והעוני יש לה תכלית במציאות שדוקא העניים משלימים אותה, והוא ניכר ביותר בהטבת המדות שגוררת הטבת המעשים כדי שנצל אנו בהם מדינה של גיהינם. (הרא"ה קוק, עין איה פאה אות ב)